

בס"ד

"קום התהלך בארץ"

הבית הלבן

והיהודים

מתוך "ליקוטי שמואל"

עורך ומלקט ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. [ל, eisikovits1@gmail.com](mailto:eisikovits1@gmail.com)

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים:

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד – סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

הבית הלבן והיהודים (יהודה שוורץ)

אלה 250 שנות עצמאות. עבור יהודי אמריקה, הקהילה היהודית הגדולה בתפוצות, זהו לא רק חג לאומי אמריקני. זהו גם רגע של חשבון היסטורי: כיצד הפכה הרפובליקה הצעירה שמעבר לאוקיינוס למקום שבו מצאו יהודים חרות, השפעה, בטחון – ולעתים גם אכזבה, חשדנות ומבחנים קשים. במשך יותר ממאתיים שנה עמדו יהודים מול נשיאי ארצות הברית ברגעי חסד וברגעי מבחן. היו נשיאים שראו ביהודים חלק בלתי נפרד מן הסיפור האמריקני. היו כאלה שנאבקו בגילויי אנטישמיות, היו מי שהעניקו ליהודים מקום סביב שולחן מקבלי ההחלטות, והיו גם מי שהחמיצו את שעתם הקשה ביותר של יהודי אירופה. מאוחר יותר, עם הקמת מדינת ישראל, הפך הבית הלבן גם לזירה שבה הוכרעו החלטות גורליות עבור העם היהודי כולו.

המסע הזה מתחיל לא בירושלים ולא בתל אביב, אלא באמריקה הצעירה של סוף המאה ה-18. מדינה חדשה נולדה אז מתוך רעיונות של חרות, זכויות ואמונה כי אדם אינו צריך להישפט על-פי דתו. אבל היהודים, שכבר הכירו היטב את פערי העולם הישן בין הבטחות מלכים לבין מציאות חייהם של מיעוטים, ביקשו לדעת אם ההבטחה האמריקנית כוללת גם אותם. כל נשיא שבא אחרי ג'ורג' וושינגטון נדרש, בדרך זו או אחרת, לשאלת היהודים באמריקה. אומר ההיסטוריון האמריקני ג'ק אוונס. "לעתים היו אלה קשרים אישיים וחמים, לעתים יחסים רשמיים ומרוחקים, אך כמעט תמיד שיקפה מערכת היחסים הזו את השאלה הגדולה יותר: עד כמה אמריקה עומדת בהבטחת החרות שלה."

אחד הנשיאים הראשונים שזכו להערכה מיוחדת בקרב יהודי ארצות הברית היה ג'ון אדמס, הנשיא השני. אדמס, בן דור המייסדים, גדל בבית שמרני וספוג תנ"ך, והכיר היטב את מקומו ההיסטורי של העם היהודי. בעיניו, היהודים לא היו רק קהילה קטנה של מהגרים, אלא עם עתיק שתרומתו לעולם חרגה בהרבה מגודלו המספרי. אלא שגם אמריקה של אדמס לא היתה חפה מפחדים. בשנות נשיאותו נחקקו חוקי הזרים וההסתה, שנולדו על רקע המשבר החריף מול צרפת ופרשת XYZ. החוקים הללו לא כוונו ליהודים דווקא, אך הם הכבידו על מהגרים ועל תהליך ההתאזרחות, וגם יהודים הבינו היטב את המסר: אפילו בארץ החרות, מעמדו של הזר עלול להפוך שברירי ברגע של חרדה לאומית. דווקא משום כך יחסו המאוחר של אדמס ליהודים קיבל משמעות מיוחדת. ב-1818 כתב למרדכי מנואל נח, עתונאי ואיש ציבור יהודי בולט, מכתב שנשמר כאחד הביטויים המוקדמים והמרגשים של אהדה אמריקנית לעם היהודי. אדמס הביע בו תקווה שהיהודים ייהנו מן החירויות המוענקות לכל אזרח, ואף רמז לרצונו לראות את האומה היהודית שבה למעמדה ההיסטורי. כך נפתח הפרק הראשון ביחסי נשיאי ארצות הברית והיהודים: לא בהכרזה מדינית על ישראל, שעדיין לא קמה, אלא בשאלה עמוקה הרבה יותר - האם יוכל היהודי להיות אזרח שווה באומה החדשה. התשובה שניתנה אז לא היתה מושלמת, אך היא סימנה כיוון. אמריקה לא ביטלה את האנטישמיות, אבל היא פתחה בפני היהודים שער שלא נפתח להם כמעט בשום מקום אחר.

יהודי בלב המערכת

תאודור רוזוולט לא נולד כדמות המיתולוגית שאמריקה תזכור. הוא נולד בניו יורק ב-1858, ילד חולני, חלש, שסבל מקשיי נשימה וגדל בתחושה שעליו להילחם על גופו לפני שיוכל להילחם על מקומו בעולם. אביו עודד אותו לחשל את עצמו, ורוזוולט הצעיר לקח את המשימה ברצינות כמעט צבאית: התעמלות, משקולות, הליכות ארוכות, רכיבה, ציד ומסעות. הוא בנה לעצמו גוף ונפש של אדם שאינו מוכן להיכנע לחולשה. עם השנים הפך הילד החולני לאחת הדמויות הסוערות ביותר בפוליטיקה האמריקנית: מפכ"ל משטרת ניו יורק, שר הצי, מפקד 'הפרשים הקשוחים' במלחמת ארצות הברית-ספרד, מושל ניו יורק, סגן נשיא - ולבסוף נשיא ארצות הברית, לאחר רצח ויליאם מקינלי ב-1901 אבל אחד הסיפורים הידועים ביותר שנקשרו בשמו לא התרחש בבית הלבן ולא בשדה הקרב, אלא במסע ציד במיסיסיפי. ב-1902 יצא רוזוולט למסע ציד דובים. כאשר אנשי הפמליה לכדו דוב וקשרו אותו לעץ כדי לאפשר לנשיא לירות בו, סירב רוזוולט לעשות זאת. בעיניו, ירי

בדוב חסר ישע לא היה ציד אלא מעשה בלתי הוגן. האירוע הקטן הזה הפך עד מהרה לסיפור אמריקני גדול. קריקטורה שפורסמה בעקבות המעשה הציגה את רוזוולט כצייד קשוח בעל לב רך. בברוקלין ראה אותה מהגר יהודי בשם מוריס מיכטום, בעל חנות קטנה לממתקים ולצעצועים. יחד עם רעייתו הוא יצר דובון צעצוע, הניח אותו בחלון הראווה, וביקש מן הנשיא רשות לקרוא לו - 'Bear s' Teddy' הדוב של טדי. רוזוולט הסכים, גם אם לא שיער שהצעצוע הצנוע יהפוך לאחד הסמלים האמריקניים המוכרים בעולם. כך, כמעט במקרה, נולד אחד החיבורים המוזרים והיפים בין נשיא אמריקני ליהודי מהגר: הנשיא שסירב לירות בדוב, והיהודי שהפך את הסירוב הזה למותג ילדות בינלאומי. אבל תרומתו של רוזוולט לסיפור היהודי-אמריקני לא הסתכמה באנקדוטה חביבה. בתקופתו נעשה צעד משמעותי הרבה יותר: לראשונה נכנס יהודי אל הקבינט של ארצות הברית. האיש היה אוסקר שטראוס, בן למשפחת שטראוס הידועה. אחיו, נתן שטראוס, היה מבעלי Macy's נדבן ציוני גדול, האיש שעל שמו נקראת העיר נתניה. אוסקר עצמו היה דיפלומט מנוסה, איש ציבור מוערך, שכבר שירת את ארצות הברית בזירה הבינלאומית. ב-1906 מינה אותו רוזוולט לשר המסחר והעבודה, ובכך הפך אותו ליהודי הראשון בתולדות ארצות הברית שכהן כחבר קבינט. זה היה רגע סמלי ורב-משמעות. מאה שנה קודם לכן ביקשו היהודים באמריקה בעיקר בטחון, חרות וזכות להיות אזרחים מן השורה. כעת, תחת רוזוולט, כבר ישב יהודי ליד שולחן מקבלי ההחלטות של המעצמה העולה. רוזוולט, שהיה רחוק מדמות של פוליטיקאי עדין וזהיר, הבין היטב את מקומם של היהודים בסיפור האמריקני. בעיניו הם לא היו נספח זר אלא חלק מן האנרגיה שבנתה את אמריקה: מהגרים, יזמים, אנשי מסחר, אנשי ציבור ונדבנים שראו ברפובליקה החדשה לא רק מקום מקלט אלא בית. המינוי של שטראוס סימן אפוא שלב חדש ביחסי הנשיאים והיהודים. אחרי ההבטחה של וושינגטון ואחרי האהדה ההיסטורית של אדמס, בא רוזוולט והכניס יהודי אל לב המערכת. זו כבר לא היתה רק סובלנות. זו היתה שותפות. הנשיא הגיע לסדר פסח המינוי של אוסקר שטראוס לא היה מחווה בודדת. הוא השתלב ביחס רחב יותר של רוזוולט אל היהודים באמריקה: לא כאל ציבור נסבל בשולי החברה, אלא כאל חלק מן הכוח הבונה של הרפובליקה. ב-1905 כאשר התכנסו יהודי ניו יורק בקרנגי הול לציון 250 שנה להתיישבות היהודית בארצות הברית, שלח רוזוולט מכתב ליעקב הנרי שיף, מגדולי הנדבנים היהודים באמריקה ואחד מעמודי התווך של הקהילה. שיף היה אז הרבה יותר מאיש עסקים מצליח. הוא היה סמל של יהדות אמריקנית חדשה: עשירה, בטוחה בעצמה, מעורבת בחיים הציבוריים, ומבקשת להוכיח כי נאמנות למסורת היהודית יכולה לדור

בכפיפה אחת עם נאמנות עמוקה לאמריקה. רוזוולט הבין היטב את המסר. במכתבו כתב כי יהודי ארצות הברית, שמנו אז יותר ממיליון נפש, נשארו נאמנים לדתם ולמסורתם, אך השתלבו באופן מלא באזרחות האמריקנית. הוא שיבח את חריצותם, את נאמנותם לחוק ואת מסירותם לטובת הכלל. במילים אחרות, הנשיא אמר לקהילה היהודית את מה שכל מיעוט מבקש לשמוע מן השלטון: אינכם צריכים לוותר על זהותכם כדי להיות אמריקנים טובים. זה היה אחד הרגעים שבהם לבשה ההבטחה האמריקנית צורה מעשית. היהודי כבר לא הוצג רק כמי שמבקש מקלט מפני רדיפות אירופה, אלא כמי שמסוגל לתרום לאמריקה מתוך נאמנותו שלו. לא למרות יהדותו אלא יחד אתה.

אחרי רוזוולט הגיע לבית הלבן ויליאם הווארד טאפט. הוא היה אדם שונה מאוד מקודמו: פחות סוער, פחות הרפתקן, יותר משפטן מאשר לוחם. אבל גם הוא הותיר חותם חשוב בסיפור היהודי-אמריקני. ב-1912 בעת ביקור בפרובידנס שברוז איילנד, השתתף טאפט בסדר פסח בביתו של קולונל הארי קטלר, ממנהיגי הקהילה היהודית. בכך היה, לפי המסורת ההיסטורית המקובלת, לנשיא המכהן הראשון שהשתתף בסדר פסח. כאשר נשיא ארצות הברית יושב סביב שולחן כזה, גם אם כאורח של ידידים, הוא מעניק נראות וכבוד לאחד הרגעים הפנימיים ביותר של החיים היהודיים. זו היתה מחווה חברתית עמוקה. טאפט היה מוקף בכמה ידידים יהודים בולטים. אחד מהם היה יוליוס רוזנוולד, איש עסקים ונדבן שעמד בראש 'סירס, רובאק ושות', "מהחברות הגדולות באמריקה. רוזנוולד היה רפובליקני נאמן ותומך בולט של טאפט, אך הקשר ביניהם ביטא גם תופעה רחבה יותר: יהודים כבר לא היו רק מהגרים הנקלטים בקושי, אלא חלק מצמרת הכלכלה, הפילנתרופיה והפוליטיקה האמריקנית. אלא שדווקא באותן שנים, כאשר החלו יהודים להשתלב בעמדות השפעה, קמה מולם אחת ההתקפות האנטישמיות החמורות ביותר בתולדות ארצות הברית. היא לא באה משולי החברה. היא באה מהמרכז התעשייתי שלה, מאדם שנחשב בעיני מיליונים לסמל ההצלחה האמריקנית: הנרי פורד. פורד, יצרן הרכב המפורסם, השתמש בעתונו 'דירבורן אינדיפנדנט' כדי להפיץ את 'הפרוטוקולים של זקני ציון' ואת עלילת הקונספירציה היהודית העולמית. השקר הישן מאירופה קיבל באמריקה מנוע חדש, תרתי משמע: כסף, תפוצה, מכונות דפוס ושם עולמי. היה זה מסע תעמולה מתמשך שהגיע למאות אלפי קוראים. כאן התייצב טאפט. לאחר שכבר עזב את הבית הלבן נשא ב-1920 נאום בפני הליגה נגד השמצה של 'בני ברית' בשיקגו, ובו תקף את גל האנטישמיות ואת פרסומי פורד. טאפט התייחס לכך כאל סכנה אמרקנית. בעיניו, תאוריית הקשר על שליטה יהודית עולמית היתה לא רק שקר אלא איום על ההיגיון הדמוקרטי עצמו. ההתייצבות הזו חשובה מפני

שהיא מספרת את סיפורה הכפול של יהדות אמריקה בראשית המאה העשרים. מצד אחד, נכנסו יהודים לקבינט, אל עולם העסקים, אל בתי המשפט ואל מעגלי ההשפעה. מצד שני, ככל שעלו והצליחו כך קמו נגדם קולות שטענו כי ההצלחה הזו אינה פרי חריצות וכשרון אלא הוכחה לקנוניה. זהו אחד הדפוסים העקשניים ביותר בתולדות האנטישמיות: היהודי העני נרדף מפני שהוא זר ומוזנח; היהודי המצליח נרדף מפני שהוא חזק מדי. באמריקה של רוזוולט וטאפט התקיימו שני הצדדים הללו בעת ובעונה אחת. הנשיאים פתחו דלתות, אך השנאה מצאה לעצמה חלונות חדשים. ובכל זאת, ההבדל האמריקני היה משמעותי. מול פורד עמדו לא רק רבנים ועסקנים יהודים, אלא גם נשיאים לשעבר, אנשי ציבור, עתונים ומוסדות אזרחיים. האנטישמיות לא נעלמה, אבל היא לא קיבלה את שתיקת הממסד כולו. היו מי שהבינו כי הגנה על היהודים היא גם הגנה על אמריקה עצמה.

היהודי בבית המשפט העליון אחרי ויליאם הווארד טאפט הגיע לבית הלבן וודרו וילסון, הנשיא ה-28 של ארצות הברית. וילסון, בנו של כומר פרסביטריאני, גדל בעולם ספוג תנ"ך, מוסר דתי ותודעה היסטורית עמוקה. יחסו ליהודים לא נבע רק מהיכרות פוליטית עם הקהילה היהודית באמריקה, אלא גם מן המקום שתפס העם היהודי בדמיונו הדתי והתרבותי. כבר לפני שנבחר לנשיא, כאשר כיהן כמושל ניו ג'רזי דיבר וילסון על היהודים בלשון של הערכה. בעיניו הם לא היו קבוצה זרה החיה באמריקה, אלא חלק בלתי נפרד מן האומה האמריקנית. הוא ראה בהם ציבור שתורם לעולם המחשבה, למסחר, ליזמות ולחיים הציבוריים - ובעיקר ציבור שהצליח לשמור על זהותו העתיקה מבלי לוותר על נאמנותו לארצות הברית. ההערכה הזו קיבלה ביטוי משמעותי הרבה יותר בשנותיו בבית הלבן.

האיש שהפך לסמל הקשר בין וילסון ליהודי אמריקה היה לואיס דמביץ ברנדייס, עורך דין יהודי מבריק, בן למשפחה שהגיעה מאירופה והשתקעה בארצות הברית. ברנדייס למד משפטים בהרווארד, הקים משרד בבוסטון, ונעשה בתוך שנים לאחד המשפטנים המשפיעים באמריקה. אבל ברנדייס לא היה רק עורך דין מצליח. הוא היה איש רעיון. הוא נאבק בריכוזיות הכלכלית, יצא נגד כוחם של מונופולים, תמך בזכויות עובדים, וראה במשפט כלי לתיקון החברה. תפיסתו השתלבה היטב עם תכנית 'החרות החדשה' של וילסון, שביקשה לרסן את בעלי הכוח הגדולים ולהשיב לאזרח הפשוט מקום מול התאגידים והממסד הכלכלי. ב-1916, כאשר נדרש וילסון לבחור מועמד לבית המשפט העליון, הוא פנה אל ברנדייס. לכאורה, זו היתה בחירה טבעית: משפטן חריף, עצמאי, בעל נסיון ציבורי ותפיסה מוסרית רחבה. אבל בתוך זמן קצר התברר כי המינוי הזה עומד להצית סערה

חריגה בווינגטון . מתנגדיו של ברנדייס הציגו את התנגדותם כנימוק מקצועי. הם טענו כי הוא לוחמני מדי, מזוהה מדי עם מאבקים חברתיים, עוין מדי לעולם העסקים. בוול סטריט לא אהבו את האיש שהעז להתייצב מול מוקדי הכוח הכלכליים. גם חלקים בממסד המשפטי ראו בו דמות חתרנית מדי עבור הערכאה העליונה של האומה . אבל מאחורי חלק מן ההתנגדות הסתתרה גם אמת פשוטה יותר : ברנדייס היה יהודי. זו היתה הפעם הראשונה שבה הוצע יהודי לכהן בבית המשפט העליון של ארצות הברית, והמינוי הציב בפני אמריקה מבחן עמוק. האם יכול היהודי להיות אחד מתשעת השופטים המפרשים את חוקת הרפובליקה ? גם העובדה שברנדייס גדל בקנטאקי וראה את עצמו בראש ובראשונה כאמריקני לא שיככה את ההתנגדות. בעיני מתנגדיו, עצם יהדותו הספיקה כדי להפוך את המינוי למעורר מחלוקת . וילסון לא נסוג. הוא הגן על ברנדייס בנחישות, שיבח את יושרו , את מוחו האנליטי ואת מחויבותו לצדק. מבחינתו, דווקא האיש שידע לחבר בין משפט, מוסר ואחריות ציבורית היה ראוי לשבת בבית המשפט העליון. המאבק על המינוי נמשך חודשים ארוכים, ובמהלכו נחשפה שוב אותה אמריקה כפולה: ארץ של הזדמנויות עצומות ליהודים, אך גם ארץ שבה דעות קדומות עדיין ידעו להרים ראש ברגע שבו ביקש יהודי להיכנס אל הממסד . לבסוף ניצח וילסון - לאחר מאבק ממושך אישר הסנאט את מינויו של ברנדייס ברוב של 47 מול 22 בכך נעשה לואיס ברנדייס ליהודי הראשון שכיהן בבית המשפט העליון של ארצות הברית . המשמעות היתה גדולה בהרבה ממינוי אישי. זו הייתה הכרה בכך שהיהודים אינם עומדים בשולי הסיפור האמריקני אלא הם חלק ממנו.

הנשיא שהיהודים אהבו - ולא הציל

פרנקלין דלאנו רוזוולט תופס מקום מורכב במיוחד בסיפורם של נשיאי ארצות הברית והיהודים. מצד אחד, מעטים הנשיאים שזכו לאהדה כה עמוקה בקרב יהודי אמריקה. מצד שני, ההיסטוריה לא חדלה לשאול כיצד דווקא הנשיא שהיהודים כל-כך העריצו, לא עשה יותר כדי לפתוח את שערי אמריקה בפני יהודי אירופה בשנות האימה . רוזוולט נולד ב-1882 בהייד פארק שבמדינת ניו יורק, למשפחה אמריקנית ותיקה ואמידה. הוא התחנך במוסדות העילית של אמריקה ונשא עמו שם משפחה שכבר היה מוכר לכל אמריקני בזכות קרוב משפחתו הרחוק, תאודור רוזוולט. כאשר הושבע לנשיאות ב-1933 ארצות הברית היתה שקועה בשפל הכלכלי הגדול בתולדותיה. הבורסה קרסה, מיליונים איבדו את פרנסתם, והאומה הגדולה בעולם נראתה לפתע חסרת אונים מול אבטלה, עוני ופחד . רוזוולט הגיע לבית הלבן עם הבטחה גדולה: להחזיר לאמריקה את הבטחון בעצמה. לשם

כך הקיף את עצמו ביועצים, משפטנים, כלכלנים ואנשי ממשל. בין הקרובים אליו ולממשלו היו גם יהודים רבים, ובהם בנג'מין כהן, סם רוזנמן, פליקס פרנקפורטר, הנרי מורגנטאו הבן והרברט ליהמן. עבור יהודי אמריקה, שהכירו היטב דלתות סגורות ומועדונים שלא קיבלו יהודים לשורותיהם, היתה זו הוכחה לכך שבבית הלבן של רוזוולט נפתח להם מקום שלא היה להם בעבר. האהדה היתה הדדית. יהודי ארצות הברית הצביעו לרוזוולט בשיעורים עצומים. ב-1932 תמכו בו יותר משמונים אחוז מן הבוחרים היהודים, ובמערכות הבחירות הבאות גדלה התמיכה עוד יותר. בתוך אמריקה ידע רוזוולט לגנות אנטישמיות, לפתוח דלתות ליהודים, ולהעניק לקהילה תחושה שהיא חלק מן הקואליציה הגדולה של אמריקה החדשה. הניו דיל שלו דיבר אל יהודים רבים גם מפני שהבטיח סיוע לחלשים וגם מפני שהתייצב מול מוקדי כוח כלכליים וחברתיים שבחלקם עדיין שררה אנטישמיות עמוקה. אבל מעבר לאוקיינוס הלך ונפתח הפרק האפל ביותר בתולדות העם היהודי. באירופה עלה היטלר ימ"ש לשלטון, והיהודים הושפלו, נושלו, נרדפו, ולבסוף הובלו להשמדה. אל אמריקה הגיעו תחינות, מברקים, בקשות הצלה ודיווחים מחרידים. יהודים ביקשו אשרות, מקלט ודרך מילוט. מנהיגים יהודים בארצות הברית ניסו לשכנע את הבית הלבן לפעול בנחרצות רבה יותר. כאן נותר הכתם הגדול על מורשתו של רוזוולט. האיש שהיהודים באמריקה אהבו כל-כך לא פרץ את שערי המדינה בפני המוני הנרדפים. ממשלו לא הקל באופן משמעותי את מגבלות ההגירה, לא ניצל עד תום את אפשרויות ההצלה, ולא הפך את הצלת יהודי אירופה למשימה לאומית מרכזית. זו היתה הטרגדיה הכפולה של יחסי רוזוולט והיהודים. בתוך אמריקה הוא העניק להם תחושת שייכות והשפעה חסרת תקדים. מול אירופה הבווערת הוא לא העניק ליהודים את הדבר שנזקקו לו יותר מכל: שער פתוח. כך נותר שמו של פרנקלין דלאנו רוזוולט טעון עד היום. ליהודי אמריקה הוא היה נשיא אהוב, כמעט דמות מגוננת בשעת משבר כלכלי ופוליטי. ליהודי אירופה, שנותרו לכודים מול מכונת ההשמדה הנאצית, הוא היה הנשיא של המדינה החזקה בעולם שלא עשתה די.

טרומן והיהודים ומרוזוולט ליורשו הארי טרומן:

"כשרוזוולט נכנע לאירוע מוחי מאסיבי ובלתי צפוי", מציין אוונס, "נאלץ סגן הנשיא הארי טרומן להיכנס לנעליו כנשיא ארצות הברית. מספרים שטרומן ויו"ר בית הנבחרים סם רייבורן ישבו בלשכתו של האחרון, לגמו קפה ודנו באקלים הפוליטי בווישינגטון, כשלפתע פתאום קטע את שיחתם צלצול טלפון וטרומן זומן לבית הלבן. טרומן, שהכיר

היטב את בעיות הבריאות של הנשיא, דמיין את התרחיש הגרוע ביותר. הוא הגיע למעון הרשמי והובהל מיד לחדר העבודה של רוזוולט בקומה השנייה, שם חיכתה לו רעייתו של רוזוולט. "הארי, הנשיא מת", מיהרה להכריז כשנכנס לחדר. "טרומן ההמום שאל אותה: 'יש משהו שאנחנו יכולים לעשות למענך?', והיא ענתה: 'השאלה אם יש משהו שאנחנו יכולים לעשות למענך, כי אתה זה שנמצא עכשיו בצרות'. באותו הערב, בסביבות השעה שבע, הושבע טרומן לנשיא. מאוחר יותר אמר לכתבים: 'חברים, אם אתם נוהגים להתפלל, התפללו עכשיו למעני. אינני יודע אם אי־פעם נפלה על מי מכם ערימה של חציר, אבל כשבישרו לי אתמול את הבשורה המרה הרגשתי שהירח, הכוכבים וכל כוכבי הלכת נפלו על ראשי'. " עוד הרבה לפני שהושבע לנשיא, כבר לאחר שהגיע לווישינגטון הבירה כסנטור טרי, הבין טרומן שארגונים יהודיים מנסים לקדם מדינה יהודית בפלשתינה, אבל ניכר היה בו שהוא נמצא בשטח לא מוכר. הלחשושים המוקדמים על האנטישמיות של היטלר ועל האצבע המאשימה שהפנה כלפי היהודים הטרידו מאוד את טרומן, וכך גם הספר הלבן של 1939 שפרסם הפרלמנט הבריטי ושהטיל הגבלות חמורות על הגירת יהודים לארץ הקודש. טרומן כתב שהמסמך הפך לאשפה את הצהרת בלפור, ושכל מטרתו להוסיף ולנפח את רשימת הכניעות הארוכה של הבריטים למשטרו הנאצי של היטלר. "הנושא הטריד אותו כל־כך", מציין אוונס, "שב־1941 הוא הצטרף כחבר בוועד האמריקני למען פלשתינה, ארגון פרו־יהודי". עוד באפריל, 1943 בעיצומה של השואה האיומה, מתארים היסטוריונים, "כמעט שנתיים לפני שנכנס לתפקידו, ליווה טרומן את מנהיגי יהדות ארה"ב לכינוס באצטדיון שיקגו. הנשיא העתידי נשא נאום חוצב להבות שיועד לאוזניהם של כל אותם רבים שישבו על הגדר ולא נקפו אצבע כדי לעזור ליהודים. יומיים בלבד לאחר שהושבע לנשיאות נשא טרומן עוד נאום נלהב: "זה לא מספיק רק לדבר על ארבע החריות. זה הזמן לפעול. איש לא יוכל לפקפק עוד בכוונות הזדון של חיות הטרף הנאציות. אנו יודעים שהם מתננים טבח שיטתי ברחבי אירופה, לא רק של היהודים אלא של עמים אחרים, חפים מפשע. הצורר הנוכחי חייב לדעת שהוא יישא באחריות ישירה לזוועות שהוא מחולל. לשם כך חובה עלינו לשאוב השראה ממסורת ארוכה של עזרה למדוכאים, ומנדיבות הלב העצומה של אומתנו הגדולה. " מול אהדתו של טרומן לרעיון המדינה היהודית עמדה כמעט כל המכונה המקצועית של מדיניות החוץ האמריקנית. במחלקת המדינה של אותם ימים שלט קו זהיר, פרו־ערבי ומסתייג מאוד מן הציונות. בעיני בכירים בווישינגטון, תמיכה אמריקנית במדינה יהודית עלולה היתה לפגוע באינטרסים חיוניים של ארצות הברית במזרח התיכון: הנפט, היחסים עם העולם הערבי והמאבק המתפתח מול

ברית המועצות . כבר באפריל, 1945 ימים אחדים לאחר שהושבע טרומן לנשיאות בעקבות מותו של פרנקלין רוזוולט , הוזהר הנשיא החדש מפני מתן התחייבויות מוקדמות לתנועה הציונית. מזכיר המדינה אדוארד סטטיניוס כתב לו, כי מנהיגים יהודים צפויים לבקש ממנו תמיכה בעליה יהודית רחבה לארץ ישראל ובהקמת מדינה יהודית, אך הדגיש כי שאלת ארץ ישראל מורכבת בהרבה ממצוקת יהודי אירופה בלבד. זו היתה לשונה של הביורוקרטיה : קרה, זהירה, שקולה, ולעתים גם עיוורת לגודל השעה . הדברים נאמרו על רקע תפיסה שהיתה מושרשת עמוק בצמרת המדינית האמריקנית. בעיני רבים שם , היהודים בארץ ישראל היו ציבור קטן המוקף בעשרות מיליוני ערבים, והכרה במדינה יהודית נראתה כהימור מסוכן. מזכיר ההגנה ג'יימס פורסטל ביטא את הקו הזה בחדות כשדיבר על מאזן הכוחות האזורי ועל משקל הנפט הערבי. מבחינת אנשי הממסד, זו לא היתה שאלה של צדק היסטורי אלא של אינטרס אסטרטגי . טרומן הכיר היטב את הטיעונים הללו אך לא קיבל את המסקנה. בשנים שלאחר מכן כתב בביקורת על אנשי מחלקת המדינה, שאותם כינה בלעג "הנערים בחליפות המפוספסות", כי הם ביקשו למעשה ללמד אותו להיזהר ולהותיר את ההכרעות בידי המומחים. אבל טרומן ראה את הדברים אחרת. כל עוד הוא הנשיא, כך סבר, האחריות לקביעת המדיניות מונחת עליו . ב-14 במאי, 1948 זמן קצר לאחר הכרזת המדינה בתל אביב, הכריעה ארצות הברית בראשות טרומן והכירה במדינת ישראל. ההחלטה התקבלה למרות התנגדות חריפה בצמרת מחלקת המדינה, ובראשה מזכיר המדינה ג'ורג' מרשל, מן האישים המוערכים ביותר באמריקה שלאחר המלחמה. זו לא היתה מחלוקת עם פקיד זוט, אלא עימות מול מרכז הכובד של מדיניות החוץ האמריקנית . לדברי חוקרים, ובראשם פרופ' אברהם בן-צבי , אהדתו של טרומן לשרידי השואה ולרעיון המדינה היהודית השתלבה גם בשיקולים פוליטיים של שנת בחירות. הקול היהודי בארצות הברית היה חשוב, ויועציו הפוליטיים של הנשיא, ובהם קלרק קליפורד ודיוויד עידן .

טראמפ לא ביטל את המורכבות . התמיכה בישראל בארצות הברית נעשתה עם השנים מפלגתית יותר , והקונצנזוס הישן נשחק . בקרב חלקים מן השמאל האמריקני התגברה ביקורת חריפה על ישראל , ובקרב צעירים נרשמו שינויים עמוקים ביחס לסכסוך. גדל בבית שמרני וספוג תנ"ך, הכיר היטב את מקומו ההיסטורי של העם היהודי. ציור של הכרזת העצמאות, ג'ון אדמס יילס, הבינו היטב את משמעות הרגע. אולם יהיה זה שטחי לצמצם את ההחלטה רק לחשבון אלקטורלי . טרומן ראה לנגד עיניו גם עם שיצא מן האפר, ואת הצורך להעניק לו הכרה מדינית בשעת לידתו המחודשת . עם זאת, ההכרה האמריקנית לא

הפכה מיד לברית אסטרטגית. בשנות טרומן המאוחרות ובימי ממשל אייזנהאואר חוותה ישראל לא מעט ריחוק, חשדנות ובידוד מדיני. וושינגטון הרשמית המשיכה לחפש את מקומה במזרח התיכון דרך בריתות אזוריות, קשרים עם מדינות ערב ושיקולי נפט ומלחמה קרה. ישראל, אף שהוכרה על-ידי הבית הלבן, עדיין לא נתפסה כבעלת ברית מרכזית. השינוי החל להבשיל רק בשנות השישים. באוגוסט 1962 אישר ממשל קנדי את עסקת טילי ה'הוק', שהיתה מכירת הנשק האמריקני המתקדם הראשונה לישראל. תחת הנשיא לינדון ג'ונסון העמיק הקשר הבטחוני עוד יותר, עם עסקאות נשק משמעותיות שכללו טנקים ומטוסי קרב. בהדרגה הפכה ישראל, שבעיני חלקים מן הממסד האמריקני נחשבה בעבר לנטל מדיני, לנכס אסטרטגי. התהליך הזה נמשך גם בימי ריצ'רד ניקסון, שבתקופתו התבסס הקשר הבטחוני בין שתי המדינות, וביתר שאת סביב מלחמת יום הכיפורים. ארצות הברית כבר לא ראתה בישראל רק מדינה קטנה שנולדה מתוך טרגדיה יהודית, אלא שותפה צבאית ומדינית במזרח התיכון הסוער. אחר-כך הגיע ג'ימי קרטר והחזיר אל פני השטח מתחים ישנים. מצד אחד, קרטר היה הנשיא שתיווך בהסכם השלום ההיסטורי בין ישראל למצרים. מצד שני, בשנותיו המאוחרות הפך לאחד המבקרים החריפים ביותר של ישראל, השתמש במונחים קשים נגדה, נפגש עם גורמים שחלקם נחשבו בירושלים לאויבים מובהקים, והעניק רוח גבית לשיח בינלאומי עוין כלפי מדינותיה.

מורשתו של קרטר ביחס לישראל נותרה לכן שנויה במחלוקת. אי אפשר למחוק את חלקו בהסכם השלום עם מצרים, אך גם אי אפשר להתעלם מן הדרך שבה בחר בשנותיו המאוחרות לתאר את ישראל ואת מאבקה בטרור. דווקא משום כך הוא מסמן נקודת מעבר חשובה בסיפור היחסים: מן ההכרה ההיסטורית של טרומן, דרך הברית הבטחונית שהתעצבה בשנות ה-60 וה-70 אל הוויכוח המוסרי והמדיני שילווה את ישראל בווינגטון עוד שנים רבות. מרייגן, ועד בוש וטראמפ אחרי שנים של יחסים אמריקניים-ישראליים שהלכו והתהדקו בהדרגה, רונלד רייגן נתפס בירושלים כנשיא שהעניק לברית הזו ממד רגשי ואידיאולוגי ברור יותר. הוא ראה בישראל לא רק מדינה קטנה הזקוקה להגנה, אלא שותפה מערבית במזרח תיכון עוין; דמוקרטיה הניי-צבת מול משטרים רדיקליים, טרור והשפעה סובייטית. בתקופתו קיבל שיתוף הפעולה הבטחוני בין המדינות מסגרת אסטרטגית רחבה יותר, והקשר בין ירושלים לווינגטון נעשה עמוק וממוסד יותר. גם אצל רייגן לא היו היחסים חפים ממתיחויות. מדיניות אמריקנית במזרח התיכון מעולם לא התנהלה רק לפי אהדה לישראל; תמיד היו בה גם נפט, מדינות ערב, מלחמה קרה, שיקולים אזוריים ולחצים של מחלקת המדינה. ובכל זאת, בתודעה הישראלית והיהודית

נצרב רייגן כאחד הנשיאים הידידותיים ביותר שישבו בחדר הסגלגל. הוא ידע לדבר בשפתם של אוהדי ישראל באמריקה: שפה של ערכים משותפים, מאבק ברוע, אמונה דתית עמוקה וברית מוסרית בין שתי אומות חופשיות. אחרי רייגן באו נשיאים שהמשיכו להצהיר על מחויבות לישראל, אך כל אחד מהם נשא עמו גם מורכבויות אחרות. ג'ורג' בוש האב היה איש מדיניות חוץ קר, מנוסה וזהיר. הוא הכיר בחשיבותה של ישראל, אך לא היסס להתעמת עם ממשלות ישראל, בעיקר סביב סוגיית ההתיישבות והערבויות. לעומתו, ביל קלינטון פיתח יחסים חמים מאוד עם יצחק רבין ובהמשך עם שמעון פרס, אך ימי אוסלו הפכו גם אותו לשותף עמוק לוויכוח הישראלי הפנימי. התמיכה האמריקנית נמשכה, אבל היא נקשרה יותר ויותר בתהליך מדיני שנוי במחלוקת.

ג'ורג' בוש הבן החזיר לבית הלבן טון אחר. לאחר פיגועי 11 בספטמבר ראה בוש את ישראל כחלק מאותו מחנה הנאבק בטרור העולמי. יחסיו עם אריאל שרון ידעו עליות ומורדות, אך בהשוואה לאביו הוא גילה הבנה עמוקה יותר לטענות הישראליות בתחום הביטחון. בעיני רבים בירושלים הוא היה הנשיא שהבין כי אי אפשר לדרוש מישראל להבליג על טרור כאשר אמריקה עצמה יצאה למלחמות רחבות בעקבות מתקפת טרור אחת. אחריו הגיע ברק אובאמה, שסימן שינוי חד יותר באווירה. אובאמה הדגיש את הצורך בהסדר עם הפלסטינים, התעמת עם נתניהו בסוגיית ההתיישבות, וקידם את הסכם הגרעין עם איראן למרות התנגדות ישראלית חריפה. מבחינת רבים בישראל זו היתה תקופה שבה הברית הבטחונית נותרה חזקה, אך האמון המדיני בין ההנהגות נסדק. הסיוע הבטחוני נמשך, שיתוף הפעולה המודיעיני לא נפסק, אבל התחושה בירושלים היתה שהבית הלבן מבקש לעצב את המזרח התיכון בכיוון שישראל ראתה כמסוכן. הנשיא הבא דונלד טראמפ לא דיבר בשפה הדיפלומטית המוכרת. הוא לא ניסה לאזן כל מחווה לישראל במחווה מקבילה לצד השני. בתקופת כהונתו הכירה ארצות הברית בירושלים כבירת ישראל, העבירה אליה את השגרירות, הכירה בריבונות ישראל בגולן, ונתנה רוח גבית מדינית יוצאת דופן לממשלת ישראל. עבור רבים בישראל ובקהילות יהודיות שמרניות בארצות הברית, אלה היו צעדים שלא נראו כמותם מאז ההכרה של טרור מן במדינה היהודית. עם זאת, גם עידן טראמפ לא ביטל את המורכבות. התמיכה בישראל בארצות הברית נעשתה עם השנים מפלגתית יותר, והקונצנזוס הישן נשחק. בקרב חלקים מן השמאל האמריקני התגברה ביקורת חריפה על ישראל, ובקרב צעירים נרשמו שינויים עמוקים ביחס לסכסוך. הברית עם הבית הלבן נותרה חשובה מאין כמותה, אך התמיכה הציבורית האמריקנית כבר אינה מובנת מאליה כפי שהיתה בעבר. כך נסגר המעגל המודרני של יחסי הנשיאים

והיהודים: מרייגן, שהעמיק את הברית האסטרטגית והאידיאולוגית; דרך בוש האב, קלינטון, בוש הבן ואובאמה, שכל אחד מהם נשא עמו תמיכה לצד מחלוקת; ועד טראמפ, שהעניק לישראל הישגים מדיניים דרמטיים, אך גם חשף עד כמה הפכה ישראל לנושא מפלג יותר בתוך אמריקה עצמה.

במבט היסטורי, השאלה כבר אינה רק מי הנשיא הטוב ביותר לישראל. השאלה עמוקה יותר: האם הברית שנבנתה במשך דורות תישאר ברית לאומית רחבה, הנשענת על ערכים ואינטרסים משותפים או תהפוך בהדרגה לנחלתו של מחנה פוליטי אחד. עבור יהודי אמריקה זו אולי שאלת המפתח של הדור הבא.